

Prevalje. Vzrok za ta pojav je iskati v skrajno slabih stanovanjskih razmerah in to posebno v tistih personalnih hišah, ki so zidane proti vsem higijenskim pravilom. Izhodišče bolezní so stranišča teh hiš, ki so precej primitivna. Letos razsajala v tem kraju ludo griža, ki si je izbrala že precej žrtev. Zdi se nam, da se kratek čas zdravstvena oblast ni zavedala svoje odgovornosti, da bi dala kar v začetku prve slučaje primerno izolirati, ampak je čakala, da se je bolezen tako razpasla, da ni bilo več drugega izhoda, kakor pa zaseči šolsko poslopje za bolnico. Učitelstvo je sicer protestiralo in opozorilo oblast na veliko moralično in materialno škodo, ki bi jo povzročil tak ukrep, pa bilo je vse zastonj. Prilomiti je treba, da je šola skoro vsako leto radi kake epidemije za več ali manj časa zaprta — Stranka, ki je bivala v šolskem poslopiu — bivši šolski nadzornik g. Kozir, je morala izprazniti stanovanje. Občina, ki je dala povelje za izpraznitev, je potem nakazala g. K. stanovanje, obstoječe iz ene sobe s kuhinjo v neki gostilni, kar pa je stranka, ki ima otroke in gospodinjstvo, odločno odklonila. Ne običajno ne okrajno glavarstvo ni hotelo prevzeti jamstva za povračilo škode, ki jo utrpí stranka radi deložiranja. Šele po tretjeku dolgih dni, griža si je pa med tem dalje zbirala svoje žrtve, je stanovanjska oblast nakazala gospodu K. del stanovanja, ki ga ima zasedenega nek odstavljem nemški uradnik tukajšnjega premogovnika. Stanovanje bo šele tedaj docela izpraznjeno, ko dobi odstavljem uradnik iz Beograda dovoljenje za izvoz svojih kremenin v Avstrijo. Dotlej pa se morata obe stranki zadovoljiti s skupno kuhinjo. (1) Da je tak položaj za obe prizadej stranki zelo mučen, bo sleherni uvidel. Učitelji, ki bi se potegovali za nadučiteljsko mesto v Prevaljah, bi torej ne bili nikoli varen, da ga lepega dne, če šolo spet reklamirajo za bolnico, ne vržejo na cesto. Moral bi med drugim pustiti tudi vse nasade na zelo obsežnem šolskem vrtu. Prilomiti je še treba, da je vrt ob cesti in že nar let z omanjkljivo ograjo ozir, je sploh ni o čemer se je lahko prepirjal višji šolski nadzornik g. Gabršček, ko je nadzoroval pred kratkim šole v Meziški dolini. O zadevi bomo svojčas še poročali.

Poziv učiteljem vrtnarjem. Vsi tisti, ki želite naročiti za pomladno cepitev jaboličnih in hrusevih divjakov, storite to do konca tega meseca! Tovariši iz bivše Kranjske in iz Prekmurja pošljite naročila meni, oni iz bivše Stajerske pa tovarišu Škufju! Cena podlogam bo za prvovrstno blago po 1 K. za drugovrstno 50 vin., za podloge, ki jih bo treba šele pikirati pa 50 viz. Sicer pa čitajte »Sadržarja« ki prinaša tozadevno oznanilo! Na zdar! Črnogoj.

Vurberg pri Ptuj. Še nam je v spominu živahen nastop tukajšnje šolske mladine Vdovega dne 28. m. m. je nam ta mladina zopet nudila prijetno zabavo. Dasi ravno je bil vzpored prireditve precej obširen, je bilo gledalcem vse prekratko, ki kaj radi gledajo naše malčke na gledališkem odru. Eden učenec in ena učenka sta z vzornim govorstvom govorila v slovo tovaršem in tovarišicam, ki so tekop šol leta dopolnili 14. leto. Najboljša učenka je gniljivo slavila prvega kralja jugosl. države, kralja Petra Osvoboditelja. Temu je sledila dekl. »Jugoslaviji«, ki je bila nekaj uvod k petju. »Klic Sokolov«, kjer so nas nežni, čuvstveni glasovi opozarjali na neodrešene brate na Primorju in v Korotanu. Nad vse dobro pa je uspela igrica »Bratovska ljubezen«. Ostali del vzbujajoč je bil izgovorjenimi prizori »Pijanec«, »Županov sin« in s solopetjem »Alkohol ljudska hol« razodel vsestransko škodljivost pijančevanja. Do solz je marsikateri ganil županov sin, ki je vsled popivanja zabredel tako daleč, da je ubil svojega sopivca in »kvartaveca, zato ga odvde opoznik v ječo. Pred odhodom prosi starše odpustila in tolaži mater: »Ne bodite preveč žalostni, saj bo še vse dobro.« Da bo mladina, ki se tako skrbno vzgaja, pónos države, roditeljev in vzgojiteljev, je pač sigurno. Dobiček se je porabil deloma za prehranitev ubogih šolarjev na poučnem izletu v ptujski grad in v muzei, za ostali del pa se nabavijo mladinski spisi za ukaželjno šolsko mladino.

Članarina in darila za učiteljski konvikt. Posetniki hotela »Bellevue« v Rogaški Slatini so zložili dne 2. septembra 200 K. — Stiene Serafina iz Sostrega 10 K. — Učiteljski zbor v Kostanjevici na Dolenjskem 35 K.

Za Učiteljski rezervni sklad je zložilo učitelstvo v Rogaški Slatini 1100 K.

Brezobrestnega Posojila za učiteljski konvikt so podpisali zborovalci v Rogaški Slatini 68.000 K.

Za učiteljski zdraviliški dom v Rogaški Slatini so podpisali zborovalci dne 4. septembra 30.000 K.

Za Čiril-Metodovo družbo so zložili učiteljski 30- in 20letni jubilarji v Rogaški Slatini 1000 K.

Za Učiteljski konvikt so darovali: Franjo Vendramin, nadučitelj St. Lenart-Lasko 50 K; Jana Brišnikova, učiteljica, Orla vas pri Braslovčan 400 K.

Klerikalne zahteve na šolskem polju. Kot kronisti bežečimo sledge sklepe klerikalnega shoda: V šolskem odseku katoliškega shoda na Brezjah so bile sprejete sledeče resolucije: 1. Upoštevanje velike plemenske, verske, gospodarske in kulturne razlike zahtevamo slovensko pokrajinsko šolsko avtonomijo. 2. Otroci krščanskih staršev naj potujejo le v šole, ki imajo za podlago Kristusova načela. 3. Učence katoliških staršev smejó poučevati in pouk nadzorovati le katoliško misleči in živeči učitelji in nadzorniki obeh spolov. 4. Zastopniki staršev morajo imeti odločilno besedo v vseh šolskih korporacijah. 5. Pouk v svetnih predmetih naj se razvija v smislu krščanskega svetovnega nazora. Na istem temelju morajo biti sestavljena vsa šolska berila in vse druge učne knjige. 6. Naslanjajoč se na dokazano dejstvo, da je le dober kristjan zvest državljan, naj ne dela državna oblast nobenih ovir ustanavljanju verskih kongregacij in drugih krščansko svetovno naziranje utrujočih društev med šolsko mladino. 7. Brez dobrega učitelja ni dobre šole, zato nujno zahtevamo skorajšnjo ustanovitev velikega katoliškega učiteljskega. 8. Odločno protestiramo proti ofiicijni uvedbi sokolske telovadbe in sokolske protiverske in militaristične vzgoje po naših slovenskih šolah in zantevamo, da sokolska propaganda med šolsko mladino takoj preneha. 9. Država naj posvečuje vso pažnjo kmetijskim, obrtnim in drugim strokovnim šolam in društvom. Vendar naj pončujejo na teh šolah učitelji, ki ne bodo podirali tega, kar zdel družina in Cerkev. Boljše nobene, kot ljudski časni in večni blagor izpodkopavajoča učilnica. 10. Pozivljamo naše voditelje, da v zvezi z vernimi hrvati in srbi in naslanjajoč se na svetovno silo mednarodne krščanske ideje tudi v jugoslaviji povzdignejo do popolne veljave svobodo krščanske šole in krščanske vzgoje. 11. Učitelstvu »Slomškove Zvezke« izražamo zahvalo in popolno zaupanje slovenskega katoliškega ljudstva. — K tem sklepom pripominjamo, da klerikalci ne zahtevajo ničesar nemogočega, ker zahtevajo to — kar že imajo.

Umrli je dne 13. t. m. našemu tovarišu Vendelmu Sadarju njegova žena **Adelina Sadar roj. Ničeva** po kratki mučni bolezni. — Globoko užalostenemu tovarišu, ki mu je bila pokojnica nad vse zvesta in skrbna družica, izražamo naše iskreno in globoko sožalje!

Naredba pokrajinskega namestnika za Slovenijo, s katero se urejata področje in poslovanje okrajnih (mestnih) nadzornikov za meščanske šole v Sloveniji. Člen 1. Nadzorniku za meščanske šole pripada nadziranje tistih meščanskih šol, ki so po odločbi pokrajinske uprave za Slovenijo, oddelka za prosveto in vere, njemu podrejene, in referat o predmetih, ki se tičejo teh šol. Člen 2. Nadzornik je član okrajnih (mestnih) šolskih svetov vseh tistih okrajev, kjer so njemu podrejene javne in zasebne meščanske šole. Zavezan je, da se udeležuje sej teh okrajnih (mestnih) šolskih svetov takrat, kadar se v dotični seji razpravlja o predmetih, ki se tičejo njemu podrejenih meščanskih šol. Drugih sej teh okrajnih (mestnih) šolskih svetov se sme udeleževati, pa ni zavezan, da se jih udeležuje, razen če je obenem okrajni šolski nadzornik za ljudske šole tega ali onega okraja. Člen 3. Pri sejah glasuje le o predmetih, ki se tičejo meščanskih šol; sicer pa ima v vseh drugih zadevah, ki se razpravljajo v sejah, posvetovalen glas, razen če je obenem nadzornik ljudskih šol dotičnega okraja. Člen 4. Da ne nastopajo za nadzornika meščanskih šol težkoče glede njegove navzočnosti pri tistih sejah okrajnih (mestnih) šolskih svetov, katerih se mora udeleževati, se morajo na njegov predlog dotični okrajni (mestni) šolski svet glede sklicevanja sej za vsak primer posebej med seboj dogovoriti in sporazumeti. Člen 5. Vse poslovne spise pedagoške ali didaktične vsebine, ki se tičejo meščanskih šol, podrejenih nadzorniku za te šole, prideljuje predsednik dotičnih okrajnih (mestnih) šolskih svetov nadzorniku za meščanske šole v obdelovanje; leta pa mu jih vroča neposredno ali po pošti z vsemi potrebnimi predhodnimi spisi. Prav tako sme predsednik zahtevati od nadzornika za meščanske šole pismene izjave in poročila, ki se tičejo teh šol. Nadzornik predlaga po isti poti rešitve teh spisov ali zahtevane izjave in poročila predsedniku v odobritev ali vednost. Normalne razpise in okrožnice splošnega pomena, ki jih izdaja oddelek za prosveto in vere pri pokrajinski

upravi za Slovenijo ali višji šolski svet v Ljubljani, dobiva nadzornik za meščanske šole po okrajnem (mestnem) šolskem svetu svojega službenega sedeža. Člen 6. O zadevah, ki se tičejo skupno ljudskih in meščanskih šol, se morata okrajni (mestni) šolski nadzornik za ljudske in okrajni (mestni) šolski nadzornik za meščanske šole posvetoovati skupno. Referat o teh zadevah in izvršitev dotičnih ukrepov ali odločb okrajnega sveta prisloja predsednik okrajnega (mestnega) šolskega sveta po važnosti in posebnosti predmeta ali temu ali onemu nadzorniku. Ako se razpravlja taka stvar v seji okrajnega (mestnega) šolskega sveta, imata oba šolska nadzornika pravico do glasovanja.

Književnost in umetnost.

Vse pod tem zaglavjem navedene knjige, muzikalije, tiskovine l. t. d. prodaja in sprejema zanje naročnino knjigarna »Učiteljske tiskarne v Ljubljani«, Frančiškanska ulica štev. 6.

Ročni katalog za leto 1921/22 je izšel v »Učiteljski tiskarni«. Poleg ročnega zapisnika za posamezne predmete in razrednega kataloga za 100 učencev vsebuje praktične določbe v plačah stalnega učiteljstva na osnovnih in meščanskih šolah; plače učitelje žen, roč. del in otroških vrtaric; določbe o službeni dobi in o upokojitvi; tabelo za odmero pokojnin; določbe o draginskih dokladah in 10% povšku drag. doklad; užitki po umirih učiteljih; lestvico za odmero osebne dohodnine in invalidski davek. Poleg tega obseza tudi koledar in zgodovinske črtice o naši državi. Oprema je zelo lična in priročno vezana. Cena 5 din. — k.

Druga čitanka, sestavil E. Gangl. V zalogi Učiteljske tiskarne je izšla Ganglova čitanka za drugo šolsko leto. Čitanka je del celote slovenskih čitank za osnovne šole, ki jih je deloma že in jih deloma še bo izdala Učiteljska tiskarna v petih delih. S tem pridemo vendar enkrat že do toliko zaželenih in potrebnih šolskih knjig. Čitanka sama ne potrebuje posebnega priporočila, ker se sama dovolj priporoča po svoji vnajnosti in posebnosti po vsebini. Čitanki je dodan nauk o slovenskem jeziku, ki obseza najvažnejše iz slovnice za to stopnjo. Knjigo krasi okusno izdelane vinjete, ki odpirajo in zaključujejo posamezna poglavja. Posebno se pa odlikuje čitanka po pisani vsebini in srečni roki v izbiri snovi, v katerem oziru se bo knjiga posebno priljubila učitelstvu in bo sigurno žela polihvalo od podrobnejših ocenjevalcev ter bo iz istega vzroka tudi dragocen zaklad za otroka. — k.

»Helena«, povest znane slov. pisateljice Marije Kmetove je izšla v lični knjižici. Založila jo izdala je »Zvezna tiskarna« v Ljubljani. Cena lično vezani knjižici je 28 K, broširani 24 K. Se gašte prično po knjižici in jo kupujte. Štev. 2652 o. š. sv.

Dr. Ivan Prijatelj: Predhodniki in idejni utemeljitelji ruskega realizma. (Pota in cilji. 7—9 zvezek). Izdala »Tiskovna zadruga«. Cena mel. vez. 90 K, po pošti 6 K več.

V tej knjigi obsegajoči 26 tiskanih pol (414 strani), opisuje pisatelj prehod romantike k realizmu v mišljenju, v umetnosti in socialnem življenju ruskega naroda. Središče razprave tvorijo znamenita štirideseta leta v katerih ima svoje korenine današnja Rusija.

Delo je zasnovano tako, da stoji na treh vogelnih kamenih na Gogolju, od katerega izvaja svoj rodovnik moderni ruski umetnik na Bjelinskem, očetu ruske kritike in na Hersemu, katerega smatra vsak Rus za idejnega roditelja novega ruskega človeka, zlasti z ozirom na njegova socialna iskanja.

Kdor hoče spoznati ruskega duha, vseobsežnega receptora svetovnih idej in mladostno-smelega graditelja novih duševnih in socialnih stavb za vse človeštvo, bo našel v tem delu zanesljivega vodnika, ki mu bo osvetlil marsikatero pot v ruskem duševnem labirintu. Knjiga, nastala na podlagi malone dvajsetletnega študija ruske literature in na osnovi poldrugetnega osebnega opazovanja ruskih razmer na licu mesta, je edini pojav te vrste v naši znanstveni literaturi in je napisana tako, da jo bo lahko razumel vsak naš inteligent. »Tiskovna zadruga« se ni astrašila velikih stroškov zvezanih z izdajo te knjige, kateri je dala tudi lično vnajno opremo. Knjiga se naroča pri »Tiskovni zadrugi« v Ljubljani, Prešernova ulica, nasproti Glavne pošte.

Kraljeva zaloga šolskih knjig in učil je izdala sledeče nove knjige:

Slovenska slovnica za osnovne šole. V treh stopnjah. Vaje iz slovnice, pravopisa in spisja za nižjo stopnjo. (Drugo predelano izdanje.) Spisal Josip Brinar, ravnatelj mešč. šole v Celju. Cena 1,50 d.

Slovenska slovnica za osnovne šole. Srednja stopnja. Spisal Jos. Brinar, ravnatelj meščanske šole v Celju. Cena 3,50 dinarjev.

Slovenska vadnica za nemške ljudske šole. Zvezek 1. Sestavil Josip Novak. Cena 2,50 din.

Slovenska vadnica za nemške ljudske šole. Zvezek 2. Sestavil Josip Novak. Cena 4 din.

Obsojeni obrekovalci.

V sredo 7. t. m. se je vršila pred ljubljanskim porotnim sodiščem razprava o tožbi tov. Josipa Lapajnete, nadučitelja v Cerkljah na Gorenjskem, proti odgovornemu uredniku »Slovenca« Mihaelu Moskercu zaradi notic, ki jih je priobčil »Slovenec« po »Domoljubu« za časa volitev v konstituanto pod naslovi »Kulturni boj v šoli« in »Cvetke iz cerkljanske seštrazednice«, v katerih noticah se očita tov. Lapajnetu, da zlorablja šolo in pouk v politične namene.

Tov. Lapajne je vložil svoječasnno tožbo proti uredniku »Domoljuba«, poslancu Sušniku, ki se je pa previdno skríl ka imuniteto. Nato je tožil uredništvo »Slovenca«.

Senatu predseduje dvorni svetnik Veder-njak, kot. votanta fungirata nadsvetnik Jarc in svetnik Levčnik. Tov. Lapajnetu je zastopal dr. Zirovnik, urednika Moskerca pa dr. Natlačen.

Predsednik senata opozori obtoženca na dolžnost odgovornega urednika, Moskerca: Dopis sem prejel od verodostojne strani, torej je bil tak, da sem mu moral verovati. Zaljivke ni v njem nobene in niti ostra kritika ni. Predsednik: Kaj bi vi rekli, če kot učitelj predavate o ustavi in se vam potem očita, da govorite v agitacijske namene? Moskerca: Nastopim dokaz resnice.

Predsednik senata odredi dokazovanje in pozove tožnika, da navede žaljive točke. Zastopnik tov. Lapajnete, dr. Zirovnik, navaja po vrsti: V »Slovenčevih« noticah se očita nadučitelju Lapajnetu, da izrablja šolo v agitacijske namene in sicer v točkah, da pripoveduje v šoli o volilnih krogljicah in skrinjicah, da govori proti tretji skrinjici (klerikalci), da zabavlja proti klerikalcem, da ima v šoli politična predavanja, da zavaja v šolo politiko in da se naslavlja jo ti članki kot »kulturni boj na ljudski šoli« in pa »škandal na ljudski šoli«. Tožnik ponudi protidokaz, da vse, kar je delal v šoli in se mu očita kot agitacijsko sredstvo, ni bila politika in da v šoli sploh ni nčoli politiziral.

Pričelo je dokazovanje in protidokazovanje. Zasljanih je bilo okrog 30 prič, in sicer šolski otroci, njihovi starši, cerkljansko učitelstvo, domač kaplan in še drugi domačini.

Priče so v bistvu izpovedale tako, da so vse dokazilne momente, ki jih je uporabljal »Slovenec«, sprti pobijale. Skoro vse pričevanje je temeljilo na izjavah: »Slišal sem«, »bral sem« ali pa »se ne spominjam več«. Glavna priča Teran, ki je bil pred mnogimi leti obsojen na osemndnevni zapor radi obrekovanja tov. Lapajnete, je vztrajal pri svojih izjavah, priznal pa je, da je o obdolžitvah le — slišal, ni pa se sam nveril o njih. Mučna je bila izpoved njegove hčerke, ki je govorila, kakor je bila pač naučena. Priznala je, da jo je oče vedno izpraševal, kaj se v šoli godi in če ve kaj o nadučitelju. Dekle ne zna najnavadnejših stvari iz ljudske šole. Na vprašanje, koliko je božjih zapovedi, odgovori »tri!« Tuj ji je bil pojem »Evropa«, »Azija« itd. Vse to je bilo dekletu tuje; dobro je pa znalo govoriti o krogljicah in tretji skrinjici, kar je jasno pričelo, kako naučeno in pripravljeno je bilo na svoje pričevanje.

Cerkljansko učitelstvo je slikalo tov. Lapajnetu kot vestnega učitelja in voditelja, ki jim je sam večkrat zabičeval, naj se ogibajo politike v šoli, ker politika ne spada vanjo. Lep vtis sta napravili učiteljci Pavla Krušič in Ivanka Bohinc ter temeljito ovrgli vse očitke v »Slovenec« napram Lapajnetu. Dasi sta obe članici »Slomškove zvezke« in službujeta na šoli v Cerkljah mnogo let, nista znali navesti prav ničesar, kar bi govorilo proti tov. Lapajnetu. Ovrgli sta vse laži in natočevanja, ki jih je nagromadil »Slovenec« zadnje čase na tov. Lapajnetu ter dale tako najlepše spričevalo svojem voditelju in šoli, na kateri službujeta. Povdarjamo to izrecno, da se kdaj pozneje ne pozabili!

Kaplan Turk ni odnesel slave od porotne razprave. Zpomnil si bo dobro vse žive dni nauke, ki mu jih je dal za bodoče ravnanje njegovo predsednik senata, dvorni svetnik Veder-njak. »Če ste slišali kaj protipostavnega o nadučitelju Lapajnetu, tedaj bi bila Vaša šolska in državljanska dolžnost, da bi zadevo dognali do konca in s tem utemeljili ali razblinili govorice!« Bil je to mrzel curek na molčečega kaplana.

Po končanem dokazovanju je stavlil senat porotnikom sedem glavnih vprašanj, nakar sta govorila po dvakrat zastopnik tožitelja in toženca. Po govorih obeh zastopnikov je sledil dolg in temeljit resume. Med resumejem se je zopet oglašil dr. Natlačen in na drzen način nahralil predsednika, da to ni resume. Za to svojo opazko je prejel Natlačen takoj plačilo. Z galerije doli ga je nekdo spomnil na znani njegov hujskaloč govor proti Srbom začetkom vojne ob kandelabru deželnega dvorca.

Porotniki so vsa vprašanja glede obrekovanja potrdili z veliko večino, nakar je sodni dvor obsodil urednika Moskerca na eden mesec zapore oziroma šest tisoč kron denarne globe ter na povrnitev vseh pravnih stroškov.

Vsa razprava je jasno pokazala, da ni klerikalcem nobeno sredstvo dovolj umazano, ko gre za to, da uničijo neljubega jim nasprotnika. Laži in obrekovanja! Ko pa stopijo ti poštenjakoviči pred sodnika, tedaj jim zleze srce v hlače z besedami: se ne spominjam več, tako sem